

Wieczorek, Gertruda

Szkolny Ośrodek Kariery jako element wewnątrzszkolnego systemu poradnictwa zawodowego

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 17, 245-255

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gertruda WIECZOREK

Szkolny Ośrodek Kariery jako element wewnątrzszkolnego systemu poradnictwa zawodowego

Szkolne Ośrodki Kariery (SzOK) w Polsce powstały stosunkowo niedawno. Za początek ich tworzenia należy uznać konferencję, która odbyła się 17 października 2002 r. w Warszawie na temat *Perspektywy rozwoju poradnictwa edukacyjno-zawodowego w Polsce*. Na początku SzOK-i powstawały w ramach akcji Fundacji „Perspektywy” (około 140 szkolnych ośrodków kariery).

W kolejnych latach 2003–2005 SzOK-i tworzone były z grantów udzielonych na ten cel przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Organizacją konkursu, przekazywaniem środków grantowych oraz kontrolą prawidłowości powstawania i działalności Szkolnych Ośrodków Kariery zajęły się Ochotnicze Hufce Pracy.

W czasie 3 edycji projektu powstało 360 Szkolnych Ośrodków Kariery. Po zakończeniu 12- lub 24-miesięcznych okresów działalności wymaganych regulaminem projektu, z różnych przyczyn szkoły wygaszały działalność SzOK. W roku 2006 funkcjonowało ich 344, na koniec 2007 – liczba Szkolnych Ośrodków Kariery zmniejszyła się do 303.¹

Początkowo SzOK-i mogły liczyć na wyposażenie w programy multimedialne (zawierające testy, informację zawodową), podręczniki dla doradcy zawodowego, zeszyty do ćwiczeń dla uczniów, scenariusze zajęć oraz informatory edukacyjno-zawodowe. Natomiast w ramach projektu SzOK-i zostały wyposażone w sprzęt komputerowy, elektroniczny oraz pomoce metodyczne dla doradców zawodowych. Każdy z powstałych ośrodków musiał prowadzić działalność minimum 12 miesięcy lub 24 miesiące.

Kolejnym programem, który z ramach przeciwdziałania bezrobociu tworzył lokalną sieć ośrodków kariery, był program Multiwitamina, realizowany regio-

¹ Dane uzyskane ze stron internetowych www.ohp.pl.

nalnie w województwie podlaskim. Program powstał dzięki Biuru Karier Wyższej Szkoły Administracji Publicznej, które otrzymało środki na wprowadzenie projektu współfinansowanego z PHARE, a realizowanego w latach 2004–2005 pod nadzorem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. W efekcie tych działań powstało kilkanaście SzOK-ów na terenie województwa podlaskiego. Inicjatywa ta miała na celu zbudowanie silnego partnerstwa lokalnego na rzecz upowszechniania usług poradnictwa zawodowego oraz możliwości wykorzystywania funduszy unijnych. Każdy SzOK założony w ramach projektu mógł otrzymać akredytację oraz wyposażenie w materiały metodyczne. Projekt zakończył się w trzecim kwartale 2005 roku.

W Polsce działa również kilkadziesiąt ośrodków, które powstały samoistnie z inicjatywy i funduszy szkoły bądź władz samorządowych.

Obowiązek tworzenia w szkołach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego został wprowadzony przez Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół². Rozporządzenie to nakłada na dyrektorów szkół i rady pedagogiczne obowiązek organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia, a także organizację współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i specjalistyczną pomoc uczniom i rodzicom.

Wewnątrzszkolny system doradztwa określa zadania rady pedagogicznej, pracę z uczniami, pracę z rodzicami tych uczniów oraz nakłada na bibliotekę szkolną obowiązek gromadzenia i systematycznej aktualizacji informacji edukacyjnej i zawodowej. Takie zadania mógłby spełniać doradca zawodowy zatrudniony w SzOK.

Artykuł 1 Ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty określa, że „system oświaty zapewnia w szczególności: [...] przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia”³.

W Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach zapisano, że „pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega w szczególności na: [...] wspieraniu uczniów, metodami aktywnymi, w dokonywaniu wyboru kierunku dalszego kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej oraz udzielaniu informacji w tym zakresie; [...] wspieraniu nauczycieli w organizowaniu wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawo-

² DzU z 1996 r., nr 67, poz. 329, z późn. zm.

³ DzU z 2004 r., nr 256, poz. 2572, z późn. zm.

du”⁴. W paragrafie 15 czytamy, że „w szkole i placówce może być zatrudniony również doradca zawodowy”. Zgodnie z tym rozporządzeniem do obowiązków doradcy zawodowego należą:

- 1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz na pomoc w planowaniu kariery zawodowej;
- 2) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych, właściwych danemu poziomowi kształcenia;
- 3) wskazywanie uczniom, rodzicom i nauczycielom dodatkowych źródeł informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym dotyczących:
 - a) rynku pracy,
 - b) trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia,
 - c) wykorzystywania posiadanych uzdolnień i talentów przy wykonywaniu przyszłych zadań zawodowych,
 - d) instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym,
 - e) alternatywnych możliwości kształcenia dla uczniów z problemami emocjonalnymi i dla uczniów niedostosowanych społecznie,
 - f) programów edukacyjnych Unii Europejskiej;
- 4) udzielanie indywidualnych porad uczniom i rodzicom;
- 5) prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej;
- 6) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę;
- 7) wspieranie w działaniach doradczych rodziców i nauczycieli poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo-informacyjnych, udostępnianie informacji i materiałów do pracy z uczniami;
- 8) współpraca z radą pedagogiczną w zakresie tworzenia i zapewniania ciągłości działań wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, realizacji działań z zakresu przygotowywania uczniów do wyboru drogi zawodowej, zawartych w programie wychowawczym szkoły i programie profilaktyki, o których mowa w odrębnych przepisach;
- 9) współpraca z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego, w szczególności z poradniami psychologiczno-peda-

⁴ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (DzU z 2003 r., nr 11, poz. 114).

gogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i specjalistyczną pomoc uczniom i rodzicom⁵.

Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu z 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli – precyzuje, jakie kwalifikacje muszą mieć pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w szkole, a więc również doradcy zawodowi. Są to: wyższe wykształcenie kierunkowe lub zbliżone do kierunkowego, uzupełnione podyplomowymi studiami z orientacji i poradnictwa zawodowego lub doradztwa personalnego i przygotowanie pedagogiczne⁶.

Szkolne Ośrodki Kariery powstały po to, aby wzmocnić system doradztwa zawodowego w oświacie, zwłaszcza w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Ich głównym celem jest kompleksowe przygotowanie uczniów do właściwych wyborów zawodowych, czyli dalszej drogi kształcenia oraz zawodu.

Podstawową funkcją SzOK jest wspieranie i przygotowanie ucznia do podejmowania samodzielnych, optymalnych decyzji edukacyjno-zawodowych, a w przyszłości swobodnego poruszania się po rynku pracy oraz do aktywności edukacyjno-zawodowej, dostosowanej do wymogów rynku pracy, zwłaszcza środowiska lokalnego i lokalnego rynku pracy. Preferowane w SzOK-u metody pracy wymagają od młodzieży samodzielnej i aktywnej działalności. Wiedza i umiejętności zdobywane przez uczniów mają umożliwić im kształtowanie własnych systemów wartości, z których najważniejszą rolę powinien odgrywać szacunek do pracy i samego siebie⁷.

SzOK-i pełnią w szkole funkcje przede wszystkim informacyjną i aktywizacji edukacyjno-zawodowej uczniów. Właśnie Szkolne Ośrodki Kariery z zatrudnionymi w nich doradcami zawodowymi, to miejsca, w których uczniowie zdobywają wiedzę i umiejętności niezbędne do odnalezienia swojej pozycji na drodze kariery zawodowej – poznają zasady rządzące rynkiem pracy, uzyskują informacje o lokalnym rynku pracy czy też poznają podstawy prawa pracy.

Szkolny Ośrodek Kariery jest miejscem, w którym praca z młodzieżą może przybierać różne formy: wykładów, prelekcji, treningów, szkoleń, kursów umie-

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (DzU z 2003 r., nr 11, poz. 114).

⁶ DzU z 2002 roku, nr 155, poz. 1288.

⁷ R. Gąsiorek, *Działalność Szkolnego Ośrodka Kariery w Zespole Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania*, „Poradnictwo Zawodowe w OHP i Szkołach”, z. 3, Warszawa 2007, s. 288.

jętności i warsztatów grupowych, porad indywidualnych i samodzielnej pracy pod opieką szkolnego doradcy zawodowego.

W SzOK-u uczeń otrzymuje wsparcie i informację w kwestiach związanych z wyborami i aktywnością edukacyjno-zawodową. Taki system odpowiada na potrzebę profesjonalnej pomocy, usytuowanej blisko ucznia, zwiększającej trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych, minimalizującej koszty psychiczne, wynikające z niewłaściwych wyborów⁸.

SzOK powinien być wyposażony w podstawowy sprzęt elektroniczny z multimedialnym oprogramowaniem umożliwiającym prowadzenie testów psychologicznych i bazą danych o rynku edukacyjnym i rynku pracy, podłączony do Internetu, oraz narzędzia, m.in.:

- informatory edukacyjno-zawodowe,
- podręczniki dla szkolnego doradcy zawodowego i zeszyty ćwiczeń dla uczniów,
- konspekty i scenariusze zajęć z zakresu orientacji i poradnictwa zawodowego.

Ponadto zasoby w Szkolnym Ośrodku Kariery powinny posiadać informacje dotyczące systemów kształcenia i szkolenia, możliwości staży i praktyk w państwach Unii Europejskiej. Dzięki tym zasobom i przy stałej obecności doradcy zawodowego młodzież szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych ma szansę zdobywać wiedzę o rynku pracy i kształtować swoje umiejętności zawodowe i pozazawodowe na tyle skutecznie, aby konkurować o swoje miejsce w życiu zawodowym z młodymi ludźmi z innych państw Unii Europejskiej.

Natomiast w miejscowościach o wyższej stopie bezrobocia, szczególnie na terenach wiejskich i popegeerowskich, Szkolny Ośrodek Kariery często służy pomocą nie tylko uczniom konkretnej szkoły, ale także wszystkim zainteresowanym i potrzebującym pomocy w zdobyciu informacji dotyczących rozwoju osobistego i kształtowania umiejętności mogących zaprocentować zdobyciem czy utrzymaniem satysfakcjonującego zatrudnienia.

Podstawowym celem idei tworzenia Szkolnych Ośrodków Kariery jest niedopuszczenie do tego, aby absolwenci szkół stawali się i pozostawali bezrobotnymi. Niezbędne jest więc zwiększanie szans absolwentów na uzyskanie pierwszych doświadczeń związanych z rynkiem pracy jeszcze podczas nauki w szkole średniej lub wyższej.

W aspekcie przeciwdziałania bezrobociu SzOK pomaga uczniom i młodzieży we właściwym wyborze dalszego kształcenia oraz rozbudza kreatywne postawy w zakresie przedsiębiorczości.

⁸ Tamże, s. 289.

SzOK zakłada również szerokie otwarcie dla społeczności lokalnej. Znając specyfikę środowiska lokalnego, można dostosować całe spektrum dodatkowych usług oferowanych dla uczniów i osób zainteresowanych. Cele wszystkich podejmowanych zadań powinny nawiązywać do realnych sytuacji środowiska⁹.

Programowymi adresatami Szkolnych Ośrodków Kariery powstałych w ramach konkursu są:

- młodzież danej szkoły, gimnazjalnej lub ponadgimnazjalnej, w której powstał Szkolny Ośrodek Kariery;
- młodzież innych szkół w danej miejscowości lub okolicy, w której powstał Szkolny Ośrodek Kariery;
- rodzice uczniów wymienionych w poprzednich punktach;
- absolwenci szkół, w których powstały Szkolne Ośrodki Kariery, jak i innych szkół w danej miejscowości, uczący się w jednostce edukacyjnej wyższego stopnia, pracujący oraz bezrobotni;
- nauczyciele zainteresowani lub zajmujący się preorientacją zawodową;
- wszyscy pozostali, którzy są zainteresowani stałym lub sporadycznym kontaktem ze Szkolnym Ośrodkiem Kariery.

Na fachową pomoc mogą liczyć także osoby niepełnosprawne. W działaniach aktywizujących tej grupy należy brać pod uwagę aspekt struktury ich schorzeń w powiązaniu z jednym z trzech stopni niepełnosprawności oraz funkcjonujące w środowisku potencjalnych pracodawców stereotypy odnośnie do ich zatrudniania. Uczestnictwo w SzOK-u daje szansę młodym osobom niepełnosprawnym na podjęcie dalszej nauki oraz podjęcie pracy w ramach odbywanego stażu zatrudnieniowego w interesującej ich dziedzinie, zdobycie doświadczenia zawodowego, jak również skutecznego zaprezentowania się ewentualnemu przyszłemu pracodawcy, przełamanie ich wewnętrznych lęków i oporów, rozpoznanie ich zainteresowań i predyspozycji oraz określenie odpowiedniego rodzaju pracy¹⁰.

Doradcy zawodowi w szkołach krajów Unii Europejskiej są obecni już od dawna. Radzą uczniom, jaki wybrać zawód, by odpowiadał ich zainteresowaniom, możliwościom, a także potrzebom rynku pracy. Takich specjalistów potrzebuje również młodzież szkolna w Polsce. Przede wszystkim po to, aby:

- gwarantować profesjonalną pomoc każdemu uczniowi szkoły;
- zwiększyć trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych uczniów;
- udzielać uczniom pomocy w wyborze i selekcji informacji dotyczących edukacji i rynku pracy;
- obniżyć społeczne koszty kształcenia dzięki poprawieniu trafności wyborów.

⁹ Tamże, s. 287–291.

¹⁰ Tamże, s. 289.

Decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach programu Aktywizacji Zawodowej Absolwentów „Pierwsza Praca”, stanowiącego integralną część programu społeczno-gospodarczego rządu na lata 2003–2005, uzupełniająca i wzajemnie sprzężoną z programem „Przede wszystkim przedsiębiorczość”, zostały utworzone Szkolne Ośrodki Kariery w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych o uprawnieniach szkół publicznych. Podstawowym celem idei tworzenia Szkolnych Ośrodków Kariery było niedopuszczenie do tego, aby absolwenci szkół stawali się i pozostawali bezrobotnymi, za pomocą zwiększania szans absolwentów na uzyskanie pierwszych doświadczeń związanych z rynkiem pracy jeszcze podczas nauki w szkole średniej lub wyższej¹¹. Istnieje jeszcze wiele innych, ukrytych przesłanek, przemawiających za tworzeniem w szkołach Szkolnych Ośrodków Kariery, np. systematyczne oddziaływanie na uczniów za pomocą warsztatów, zajęć aktywizujących.

Szkolne Ośrodki Kariery prowadzą poradnictwo zawodowe indywidualne i grupowe, spotkania informacyjne i zajęcia warsztatowe z uczniami. Organizują spotkania z pracodawcami, rodzicami, absolwentami, a także są organizatorami targów, giełd, festynów, dni otwartych w szkołach itp. [...] SzOK-i współpracują z różnymi instytucjami: urzędami pracy, Gminnymi Centrami Informacji, Ochotniczymi Hufcami Pracy, władzami samorządowymi¹².

Poniżej zaprezentowano dane dotyczące SzOK-ów, stworzonych w ramach wcześniej wspomnianego programu, na terenie województwa śląskiego:

Tabela 1.

Wykaz Szkolnych Ośrodków Kariery utworzonych w ramach programu „Pierwsza Praca” w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie śląskim w I transzy

Lp.	Nazwa szkoły	Kwota w zł
1.	Gimnazjum, ul. Marii Konopnickiej 28, 47-480 Pietrowice Wielkie	20 000
2.	Zespół Szkół Nr 4, Al. Bielska 100, 43-600 Tychy	20 000
3.	Zespół Szkół, ul. Licealna 1, 42-580 Wojkowice Śląskie	20 000
4.	Zespół Szkół im. Piastów Śląskich, ul. Cieszyńska 12, 43-170 Łaziska Górne	19 810
5.	I Liceum Ogólnokształcące im. J. Smoleńca, ul. Strzeleców Bytomskich 9, 41-902 Bytom	14 700
6.	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych, ul. Budryka 2, 41-103 Siemianowice Śląskie	20 000

Źródło: www.ohp.pl z dnia 22.03.2008 r.

¹¹ www.ohp.pl z dnia 22.03.2007 r.

¹² K. Rozlonkowska: *Współpraca Ochotnicze Hufce Pracy – Szkolne Ośrodki Kariery w Małopolsce*, [w:] *Edukacja dla potrzeb rynku pracy. Problemy poradnictwa zawodowego*, red. S.M. Kwiatkowski, Z. Siroje, Warszawa 2006, s. 261–265.

Tabela 2.

Wykaz Szkolnych Ośrodków Kariery utworzonych w ramach programu „Pierwsza Praca” w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie śląskim w II transzy

Lp.	Nazwa szkoły	Kwota w zł
1.	Gimnazjum, ul. Ligonia 2B, 44-351 Turza Śląska	16 530
2.	Zespół Szkół Rolniczych im. Karola Miarki, ul. Szymanowskiego 12, 43-200 Pszczyna	16 530
3.	Zespół Szkół Budowlanych, ul. Józefa Piłsudskiego 74, 41-303 Dąbrowa Górnicza	20 000
4.	Gimnazjum im. Jana Pawła II, 34-332 Koszarawa 142	16 465
5.	Zespół Szkół im. Xawerego Dunikowskiego, ul. Rataja 7, 42-400 Zawiercie	8 500
6.	Zespół Szkół im. Gen. W. Andersa, ul. Legionów 58, 42-200 Częstochowa	16 465

Źródło: www.ohp.pl z dnia 22.03.2008 r.

Tabela 3.

Wykaz Szkolnych Ośrodków Kariery utworzonych w ramach programu „Pierwsza Praca” w szkołach ponadgimnazjalnych w województwie śląskim w III transzy

Lp.	Nazwa szkoły	Kwota w zł
1.	Rybnickie Centrum Edukacji Zawodowej, ul. św. Józefa 30, 44-217 Rybnik	12 290
2.	Górnośląskie Centrum Edukacyjne im. M. Curie-Skłodowskiej, ul. Okrzei 20, 44-100 Gliwice	18 000
3.	Zespół Szkół Nr 2 im. Wojciecha Korfańskiego, ul. Poznańska 1A, 44-335 Jastrzębie Zdrój	18 000
4.	Zespół Szkół Gimnazjalnych i Pracy Pozaszkolnej, ul. dr. Bukowego 23, 41-605 Świętochłowice	18 000
5.	Zespół Szkół Gimnazjalno-Licealnych, ul. Górnicza 47, 43-225 Wola	18 000
6.	Zespół Szkoły Podstawowej i Gimnazjum Nr 2 im. Królowej Jadwigi, ul. Myśliwska 154, 43-370 Szczyrk	17 000

Źródło: www.ohp.pl z dnia 22.03.2008 r.

Z prezentowanych powyżej danych można zauważyć, że doradztwo zawodowe w szkołach na terenie województwa śląskiego jest niestety bardzo słabo rozwinięte. Programy, które miały wesprzeć ten rozwój, owszem – spełniły swoją rolę, ale niestety w niewielkim stopniu. Na 18 placówek oświatowo-wychowawczych w całym województwie śląskim tylko 18 skorzystało z możliwości wsparcia finansowego i utworzyło Szkolne Ośrodki Kariery (w tym np. 1 w Częstochowie).

Niestety, niewiele szkół zatrudnia doradców zawodowych, a poradnie psychologiczno-pedagogiczne ze względu na realizację licznych zadań statutowych mało uwagi mogą poświęcić poradnictwu zawodowemu. Doradca zawodowy

w edukacji wciąż jest jeszcze dla nas kimś nowym, nieznanym. Uczeń kończący szkołę i wchodzący na rynek pracy, powinien być przygotowany do planowania kariery zawodowej, w czym powinien pomóc mu profesjonalista, czyli doradca zawodowy, który mógłby poświęcić odpowiednią ilość czasu każdemu uczniowi, zwłaszcza na poziomie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, gdzie niezwykle ważna jest decyzja o podjęciu dalszego etapu kształcenia.

Problem funkcjonowania obecnego systemu orientacji i poradnictwa zawodowego jest jednak bardzo złożony, wymaga nowoczesnej podbudowy teoretycznej, dobrego przygotowania nauczycieli, pedagogów i psychologów do wykonywania zadań oraz sprężystej organizacji współpracy szkoły z sojusznikami¹³.

Orientacja zawodowa jest procesem bardzo złożonym. Ze względu na swoje zróżnicowanie i indywidualizm oraz szeroki wachlarz możliwości, powinna zostać włączona do zadań szkoły. Za włączeniem orientacji do zadań szkoły przemawiają również względy społeczne. Chodzi o to, aby na terenie szkoły wyrównywać zaniedbania i opóźnienia w rozwoju psychicznym dzieci pochodzenia robotniczego i chłopskiego i rozbudzić u nich aspiracje zawodowe na miarę ich uzdolnień¹⁴. O wadze włączenia orientacji do zadań szkół świadczy fakt, że UNESCO wraz z Międzynarodowym Biurem Wychowania w Genewie, poświęciło jedną z corocznych międzynarodowych konferencji zagadnieniu orientacji szkolnej i zawodowej (konferencja z roku 1963).

We współczesnej szkole duży nacisk kładzie się na poradnictwo zawodowe pojmowane jako orientację szkolną i zawodową oraz na cały proces dydaktyczno-wychowawczy, którego celem jest przygotowanie dzieci i młodzieży do podjęcia trafnego wyboru zawodowego. Jak podaje W. Okoń orientacja szkolna i zawodowa, to ogół poczynań wychowawczych, które mają na celu takie pokierowanie wszechstronnym rozwojem ucznia, aby sam dojrzał do podejmowania optymalnych decyzji w sprawie kierunku swojej dalszej edukacji, swego zawodu i własnego życia¹⁵.

Na doradcy zawodowym – poza określonymi zadaniami, jakie musi wykonać i celami, jakie ma do zrealizowania – ciąży odpowiedzialność społeczna za podjęte działania. Obecnie doradca zawodowy towarzyszy jednostce na przestrzeni całego jej życia. Proces ten polega na przygotowaniu jednostki do trafnego wyboru zawodu, drogi kształcenia poprzez opracowanie indywidualnego planu kariery edukacyjnej i zawodowej. Zarówno na początku tej drogi, w trakcie jej trwania jak i pod koniec, doradca musi przygotować jednostkę do wejścia na rynek pracy oraz przygotować ją do radzenia sobie w sytuacjach, jakie to

¹³ E. Franus, W. Graczyk, B. Świdzińska, *Psychologia poradnictwa zawodowego*, Kraków 1982, s. 22.

¹⁴ S. Baśeik, *Wybór zawodu a szkoła*, Wrocław 1974, s. 60.

¹⁵ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1996, s. 201.

wejście za sobą niesie. Rynek pracy w obecnych czasach jest bardzo niestabilny i naraża jednostkę na wiele trudnych dla niej sytuacji, np. bezrobocie, problemy ze zdrowiem czy adaptacja do nowych warunków. Doradca musi także przygotować ucznia do roli pracownika.

Jednak pomoc uczniowi nie polega tylko na współpracy z nim, ale także z jego otoczeniem, z najbliższymi, którzy często mają duży wpływ na podejmowane przez niego decyzje. Równie ważnym celem, jaki stoi przed doradcą, jest współpraca z nauczycielami, pedagogami oraz władzami szkoły w celu optymalnego rozwoju edukacyjnego i zawodowego ucznia¹⁶.

Powyżej opisane cele działania doradcy zawodowego są wstępem do zaprezentowania zadań, jakie stoją przed doradcą pracującym z młodzieżą szkolną. Rzeczą oczywistą jest, że aby wykonywać swoje obowiązki jak najlepiej, należy mieć dostęp do wszystkich możliwych informacji. Doradca, chcąc udzielić jak najlepszej porady, powinien systematycznie diagnozować zapotrzebowania uczniów na informacje dotyczące kształcenia i planowania kariery zawodowej z równoczesną diagnozą chłonności rynku pracy. Zadaniem bardzo ważnym we wczesnym doradztwie jest udostępnienie informacji edukacyjnych i zawodowych na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym. Jak wiadomo, aby udzielić porady konkretnej jednostce, doradca powinien zastosować spotkania indywidualne w celu określenia poziomu i kierunku kształcenia, a w sytuacjach problemowych skierować ucznia wraz z rodzicami do specjalistów: doradców zawodowych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, lekarzy itp.

Wśród jeszcze innych zadań doradcy, które są powiązane z celami, można wyróżnić: wspieranie rodziców i nauczycieli w działaniach doradczych, współpracę z Radą Pedagogiczną, koordynowanie działalności informacyjno-doradczej w szkole, współpracę z innymi instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa.

Bardzo ważnym elementem pracy doradcy jest samokształcenie i wzbogacanie swojego warsztatu pracy o różnego rodzaju środki przekazu informacji oraz o doświadczenia innych doradców zawodowych¹⁷.

Potrzeba istnienia zawodu doradcy wydaje się uzasadniona. Przemawia za tym nie tylko bardzo szybko rozwijająca się gospodarka, zmiany zachodzące na rynku pracy, ale także np. wstąpienie Polski do Unii Europejskiej czy podpisanie Traktatu Lizbońskiego. Za istnieniem i rozwojem tego zawodu przemawia także fakt, że młodzież w obecnych czasach ma duży wachlarz wyboru zawodów,

¹⁶ K. Durezak, *Koncepcja pracy szkolnego doradcy zawodowego. Wybrane zagadnienia*, Wałbrzych 2004, s. 12.

¹⁷ Tamże, s. 13.

a zachodzące zmiany powodują szybką dezaktualizację danych. Doradca zawodowy powinien mieć kontakt z młodzieżą na każdym etapie kształcenia.

Na podstawie przytoczonych informacji można stwierdzić, że w teorii istnieje doradztwo zawodowe, a zawód ten jest jak najbardziej pożądanym. Jednak żaden z przepisów nie obliguje do zatrudniania doradcy zawodowego w placówkach oświatowo-wychowawczych ani nie określa konieczności funkcjonowania Szkolnych Ośrodków Kariery w każdej placówce. Utworzenie SzOK-u jest dobrowolne i leży w kwestii dyrektora szkoły czy organu nadzorującego. Wiele zależy od dyrektorów szkół i nauczycieli, od tego czy zechcą aktywnie włączyć się w proces pomocy swoim podopiecznym w zakresie rozwoju zawodowego oraz planowania kariery zawodowej, udostępniając im potrzebne informacje i organizując potrzebne zajęcia. Gwarantem realizacji profesjonalnej pomocy w tym zakresie może być doradca zawodowy zatrudniony w SzOK, pełniący rolę osoby, która organizuje i koordynuje cały proces podejmowanych działań doradczych.

SUMMARY

School Career Centres as one of components the internal-school system of vocational counselling

In this article author presents some information about SzOK, organized and functioned in Poland. Moreover she makes preview of law documents which regulate the creation of internal system of vocational orientation in Polish schools. The paper presents also various duties of vocational counselors who are employed in some educational institutions, as well as their goals, functions and forms of work. History of SzOK in Poland is quite short, so their functions are not known well. Main goal in creation of them is strengthening of vocational guidance in education, in particular in grammars and secondary schools. Basic function of SzOK is complete preparation of pupils to right choice of vocational paths. Work with pupils in SzOK can have different forms. They includes talks, lectures, practical courses, trainings, individual and group counseling and practices.